

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
доктору економічних наук,
професору Гринько Т. В.

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора,

першого проректора

ПрАТ «ВНЗ «Національна академія управління»

Штулер Ірини Юріївни

на дисертаційну роботу Гуртового Юрія Валентиновича

«Моделювання процесів розвитку сільського господарства в системі

забезпечення економічної безпеки»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 – Економіка

(галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Сучасна система світової та національної економіки перебуває у стані постійної трансформації, спричиненої безпрецедентним накладанням деструктивних екзогенних шоків. Глобальна турбулентність, зумовлена наслідками пандемії COVID-19 та ескалація безпекових і макроекономічних загроз унаслідок повномасштабної збройної агресії проти України стали каталізатором докорінного перегляду усталених парадигм забезпечення економічної безпеки країни. У цих реаліях сільське господарство перестає розглядатися суто як галузь матеріального виробництва, трансформуючись в основу макроекономічної стійкості та інструмент стратегічного стримування продовольчих і соціальних криз. Водночас спостерігається дисбаланс між динамічністю загроз та інерційністю існуючих методів державного управління галуззю. Традиційні підходи демонструють обмежену спроможність адекватно реагувати на структурні зміни, розриви логістичних ланцюгів, фізичну втрату активів. За таких обставин особливої ваги набуває потреба у вдосконаленні аналітичного інструментарію обґрунтування управлінських рішень: перехід від ситуативного реагування до методів математичного моделювання та адаптивного управління.

Відтак, вирішені в дослідженні науково-прикладні завдання щодо розробки економетричного інструментарію, необхідного для моделювання процесів розвитку та структурних трансформацій аграрного сектору з метою зміцнення економічної безпеки країни та її окремих складових, є безперечно своєчасними. Виходячи з вищевикладеного, дисертаційна робота Гуртового Юрія Валентиновича «Моделювання процесів розвитку сільського господарства в системі забезпечення економічної безпеки країни» є актуальною та має практичне значення для розв'язання нагальних проблем сільського господарства країни, відновлення його потенціалу та підвищення стійкості аграрного сектору загалом до сучасних макроекономічних викликів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами.

Виконання дисертаційної роботи Гуртового Ю. В. безпосередньо відповідає проблематиці наукових досліджень Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Зокрема, дослідження є складовою частиною науково-дослідних робіт факультету економіки: «Моделювання соціально-економічних процесів та систем у контексті сталого розвитку» (державний реєстраційний номер 0122U001402, 2022-2024 рр.), де здобувачем доведено визначальну роль стратегічного планування розвитку сільського господарства у зміцненні економічної безпеки та запобіганні кризовим явищам; а також «Методологічне забезпечення управління соціально-екологічними системами в умовах цифрової трансформації економіки» (державний реєстраційний номер 0122U001403, 2022-2024 рр.), у межах якої дисертантом надано рекомендації щодо застосування сучасних інформаційних технологій для моніторингу індикаторів безпеки.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації.

Ретельний аналіз емпіричної бази дисертаційної роботи, застосованого аналітичного інструментарію, здійснених математичних розрахунків та сформульованих висновків дає підстави констатувати високий рівень обґрунтованості та достовірності отриманих наукових положень і рекомендацій. Здобувачем органічно поєднано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів для виконання поставлених завдань, зокрема: аналізу і синтезу, структурної декомпозиції, бібліометричного та порівняльного аналізу. Особливої уваги заслуговує застосований автором сучасний апарат економіко-математичного моделювання, що включає кореляційно-регресійний аналіз, метод головних компонент, кластерний

аналіз, розширені виробничі функції, моделі прогнозування часових рядів та сценарний метод. Математично коректне застосування зазначених методів на репрезентативних статистичних даних виступає надійним підґрунтям для верифікації отриманих результатів наукового пошуку.

Важливим аспектом, що підсилює обґрунтованість отриманих результатів, є коректне вирішення дисертантом проблеми дефіциту емпіричних даних, спричиненого умовами воєнного стану. Застосування статистично обґрунтованих методів відновлення відсутніх спостережень (зокрема, у контексті матеріально-технічного забезпечення розвитку молочного скотарства) дозволило зберегти цілісність аналітичного масиву та уможливило проведення моделювання навіть в умовах фрагментарності офіційної статистики. Ступінь достовірності практичних рекомендацій також значно підвищується, зокрема у контексті моделювання продовольчої безпеки. Відмова від бінарних оцінок на користь удосконаленої трихотомічної класифікації регіонів України (із виокремленням зон стійкості, вразливості та нейтральних зон) дозволила уникнути хибної діагностики.

Мета дисертаційної роботи, що полягає у поглибленні теоретико-методичних засад інтенсифікації розвитку та розробці інструментів трансформації сільського господарства задля зміцнення системи забезпечення економічної безпеки країни в умовах глобальної нестабільності та збройної агресії, є чіткою та абсолютно релевантною обраній темі кваліфікаційної праці.

Логіка побудови дисертації є послідовною та науково вивіреною. Об'єкт і предмет дослідження визначені коректно, а поставлені наукові завдання утворюють цілісний алгоритм, послідовна реалізація якого дозволяє в повній мірі розкрити складну тематику роботи. Усі наукові результати, що становлять наукову новизну, та підсумкові висновки дисертації є тісно взаємопов'язаними і отримані автором особисто. З огляду на зазначене, наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертаційній роботі Гуртового Ю. В., визнаються обґрунтованими та достовірними.

Наукова новизна отриманих результатів.

Реалізація визначених завдань дослідження дозволила дисертанту поглибити теоретико-методичні засади інтенсифікації розвитку та розробити дієвий економетричний інструментарій трансформації сільського господарства задля зміцнення системи економічної безпеки країни, що засвідчує досягнення мети дисертаційної роботи. Серед найвагоміших результатів, що становлять наукову новизну, варто виокремити такі:

- удосконалено методику стратегічної сегментації зовнішніх ринків збуту аграрної продукції на основі розробленого авторського інтегрального індексу ненадійності, який визначається за допомогою вагових коефіцієнтів, отриманих із застосуванням методу головних компонент, і комплексно враховує не лише торговельну залежність, а й політичну стабільність та рівень продовольчої дефіцитності країн-партнерів (с. 114-120). Запропонована методика дозволяє мінімізувати вразливість українського агроекспорту до раптових змін в економічній політиці імпортерів та розробити диференційовані заходи зміцнення зовнішньоекономічної безпеки країни (с. 189-194).

- удосконалено методичний підхід до стратегічного управління пропозицією на ринку молока через застосування двокомпонентної економетричної моделі, яка декомпозує формування пропозиції на індустріальний та дрібнотоварний сегменти з відмінною виробничо-ресурсною детермінацією (с. 111-113). Такий підхід, запропонований та верифікований на практиці, дозволяє ідентифікувати специфічні драйвери для кожного сегмента (с. 173-176, 178-181) і застосовувати адресні інструменти стимулювання задля максимізації обсягів сировини екстра-гатунку (с. 176-178, 181-183).

- удосконалено науково-методичні засади просторової діагностики та інтегрального оцінювання рівня продовольчої безпеки регіонів України: запропоновано та здійснено імплементацію парадигми сталого розвитку (поєднання фізичної, економічної та екологічної складових) із застосуванням трихотомічної класифікації відхилень регіональних субіндексів від середньокраїнового рівня та введенням «нейтральної зони» (с. 218-220). Застосування такого інструментарію дозволяє відфільтрувати незначні статистичні коливання, фокусуючи управлінську увагу виключно на зонах суттєвого відставання, що спрощує розробку спільних і адресних регіональних стратегій для нівелювання просторових диспропорцій та загроз (с. 221-230).

- сформовано науково-прикладні засади трансформації моделі державної підтримки сільського господарства: за допомогою порівняльного аналізу міжнародних моделей підтримки та економетричного оцінювання статистичної значущості різних видів фінансування доведено дестимулюючий ефект інструментів прямих виплат та наявність позитивного ефекту від фінансування загальних послуг (с. 95-106). Запропонований підхід дозволив статистично обґрунтувати необхідність поетапної переорієнтації державної аграрної політики України на фінансування системи аграрних знань, інновацій

та контролю якості в умовах дефіциту бюджетних ресурсів, необхідних для прямої підтримки агровиробників.

Значення результатів виконаного дослідження для науки і практики.

Прикладна значущість результатів дисертаційної роботи Гуртового Ю. В. визначається високим потенціалом їх використання в системі державного управління, у практичній діяльності агропромислових підприємств та в освітній сфері для модернізації підготовки фахівців економічного профілю.

Результати дослідження отримали впровадження, зокрема у діяльності:

- Департаменту освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації – для системного моніторингу продовольчої безпеки регіону на основі авторських алгоритмів та прогностичного інструментарію (додаток С);

- СТОВ «ХУТІРСЬКЕ» – при розробці стратегічних напрямів експортної експансії з використанням запропонованої методики сегментації ринків та інтегрального індексу ненадійності (довідка № 57 від 11.03.2026 р.);

- ПП «МИР» – у процесі оптимізації кормової бази та структури збуту молочної продукції за допомогою верифікованої у роботі двокомпонентної економетричної моделі (довідка № 33-111-5 від 30.01.2026 р.).

Теоретичні та методичні напрацювання автора інтегровано в освітній процес факультету економіки Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, зокрема використовуються при викладанні дисциплін «Моделювання економіки», «Статистичні методи економічної діагностики соціально-економічних процесів» (бакалаврський рівень) та «Моделювання та прогнозування бізнес-процесів» (магістерський рівень), що підтверджено відповідною довідкою (№ 88-904-36 від 18.03.2026 р.).

Аналіз представлених документів про впровадження та їх змісту дозволяє констатувати прикладну цінність дисертації та її спрямованість на вирішення актуальних проблем сільськогосподарської галузі.

Повнота висвітлення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації.

За результатами дисертаційної роботи здобувачем опубліковано 26 наукових праць, які відображають його основні результати. Доробок дисертанта представлений у 8 наукових статтях у фахових виданнях України (з них 1 стаття – у виданні, що індексується у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science); 3 працях, які додатково висвітлюють результати

дисертації (зокрема 2 розділи в колективних монографіях та 1 публікація у науковому періодичному виданні). Окрім того, Гуртовому Ю. В. належить 15 публікацій у збірниках матеріалів та тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Внесок дисертанта у роботи, написані у співавторстві, належним чином конкретизовано у загальному переліку праць. На захист виносяться виключно особисті розробки Гуртового Ю. В.

Оцінка змісту та дотримання академічної доброчесності.

Дисертаційна робота Гуртового Ю. В. «Моделювання процесів розвитку сільського господарства в системі забезпечення економічної безпеки країни» разом із науковими публікаціями здобувача свідчать про повне дотримання автором вимог академічної доброчесності. Робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; у ній наявні всі необхідні посилання на джерела у разі використання сторонніх розробок, тверджень чи ідей. Текст дисертації підтверджує прагнення здобувача подавати виключно достовірну інформацію щодо власних результатів, застосованих методик та інформаційної бази дослідження.

Зауваження та дискусійні положення дисертації.

Високо оцінюючи актуальність, оригінальність та загальний науковий рівень дисертаційної роботи, слід звернути увагу на деякі дискусійні положення та висловити такі зауваження:

1. В межах першого розділу автор оперує глобальною категорією «економічна безпека країни», аналізуючи вплив сільського господарства на систему забезпечення економічної безпеки країни, що включає продовольчу, демографічну, зовнішньоекономічну, інвестиційно-інноваційну, валютну, енергетичну, макроекономічну та соціальну компоненти (п. 1.2, с. 69-72). Водночас у наступних розділах фокус дослідження звужується, адже моделювання охоплює окремі її виміри, а саме зовнішньоекономічну (п. 2.2,3.2), виробничу та соціальну (п. 2.3, 3.3), а також продовольчу (п. 2.4, 3.4) складові. З огляду на це, робота значно виграла б, якби автор додатково обґрунтував, якими критеріями він керувався при відборі індикаторів для побудови моделей, і чому інші вагомі складові (наприклад, енергетична чи інвестиційно-інноваційна безпека) залишилися поза межами розрахункової частини.

2. У другому розділі автор застосовує моделі часових рядів для прогнозування окремих індикаторів економічної безпеки країни (п. 2.3-2.4) до

2030 року на основі відносно короткого ряду динаміки (2010-2021 рр.). Екстраполяція параметрів моделі, оцінених за даними періоду збройної агресії низької інтенсивності (з 2014 року), на умови повномасштабної війни робить такі оцінки вкрай чутливими. Робота значно виграла б, якби здобувач детальніше обґрунтував статистичну коректність використання такої вибірки для зазначеного горизонту прогнозування в умовах високої невизначеності.

3. У п. 2.3 та 3.3 автор здійснює оцінку чутливості індикаторів виробничої та соціальної безпеки до імплементації органічних стратегій, проєктуючи динаміку частки органічних угідь в Україні на 2026-2030 рр. за умов їх лінійного нарощування (табл. 2.13, с. 128). Водночас такий підхід видається дещо спрощеним, оскільки розвиток органічного сільського господарства часто демонструє нелінійну динаміку. Робота значно виграла б, якби здобувач детальніше пояснив економіко-статистичну коректність вибору лінійної моделі нарощування площ порівняно з більш складними траєкторіями зростання.

4. Інтегруючи екологічну складову до архітектури продовольчої безпеки регіонів (с. 141, табл. 2.16), здобувач використовує систему індикаторів (вміст гумусу, викиди в атмосферу, внесення органічних добрив та лісовідновлення), яка відображає стандартну парадигму природокористування. Однак в умовах гібридної агресії та повномасштабної війни загрозою для земельних та водних ресурсів є військовий екоцид. Відсутність у моделі показників, що характеризують наслідки бойових дій, несе ризик переоцінки екологічної стійкості регіонів сходу та півдня країни. Робота значно виграла б, якби додатково були пояснені причини неврахування факторів воєнної екології при побудові даного субіндексу.

5. У п. 3.1 під час розробки авторського інтегрального показника руйнівних наслідків війни для сільського господарства України, який агрегує демографічні втрати, руйнування енергетичної інфраструктури та скорочення іригаційних площ (с. 164), здобувач надає кожному субпоказнику однакову вагу. З огляду на нерівномірний масштаб впливу різних факторів на виробничі процеси в сільському господарстві, припущення про їхню абсолютну рівнозначність може дещо спрощувати реальну економічну картину. Робота значно виграла б, якби автор детальніше обґрунтував вибір методу рівномірного зважування та пояснив, чому для розрахунків не були використані більш диференційовані підходи (наприклад, метод експертних оцінок або метод головних компонент).

Зазначені дискусійні моменти та зауваження не применшують наукової і практичної значущості дисертаційної роботи Гуртового Ю. В., а лише визначають орієнтири для його подальших наукових розвідок.

Загальна оцінка дисертаційної роботи.

Подана до захисту дисертація Гуртового Юрія Валентиновича є оригінальною та логічно завершеною науковою працею, що присвячена вирішенню актуального наукового та практичного завдання щодо теоретико-методичного обґрунтування та розроблення науково-прикладних засад розвитку сільського господарства в системі забезпечення економічної безпеки країни в умовах глобальних екзогенних потрясінь.

Роботу виконано державною мовою, а стиль викладення матеріалу відповідає академічним стандартам і характеризується структурованістю, послідовністю та логічністю. Сформульовані в дисертації висновки вирізняються високим рівнем достовірності й підтверджуються результатами моделювання та практичних розрахунків.

Дисертаційна робота Гуртового Юрія Валентиновича на тему «Моделювання процесів розвитку сільського господарства в системі забезпечення економічної безпеки країни» повністю відповідає вимогам, встановленим у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, Гуртовий Юрій Валентинович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
перший проректор
ПрАТ «ВНЗ «Національна
академія управління»

Ірина ШТУЛЕР

